

РЕЛІГІЙНА ОРГАНІЗАЦІЯ «ВИЩИЙ ДУХОВНИЙ
НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ТАВРІЙСЬКИЙ ХРИСТІЯНСЬКИЙ
ІНСТИТУТ»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи

РО «ВДНЗ «ТХІ»

Борщевич В.Т.

«29» серпня 2025 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Патристика»

(назва навчальної дисципліни)

Освітній рівень: Бакалавр богослов'я

(назва рівня вищої освіти)

Галузь знань В 8 «Богослов'я»

(шифр та назва галузі знань)

Спеціальність В «Культура, мистецтво та гуманітарні науки»

(шифр та назва спеціальності)

Освітня програма: Освітньо-професійна програма першого рівня вищої освіти бакалавр за спеціальністю В «Богослов'я»
(назва освітньої програми)

Розглянуто та схвалено Методичною комісією РО «ВДНЗ «ТХІ»»
від «29» серпня 2025 р., протокол № 1

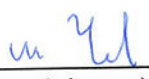
2025/2026 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Патристика» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за освітньою програмою ТХІ зі В8 «Богослов'я» галузь знань В «Культура, мистецтво та гуманітарні науки»

Розробники: Доцент, кандидат істор. наук – Филипчук С.В.

Рецензенти:

Робоча програма рекомендовано на засіданні кафедри Богослов'я
Протокол від. «26» серпня 2025 року № 1

Завідувач кафедри д-р. богосл. наук Черенков М.М.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Схвалено навчально-методичною комісією РО «ВДНЗ «ТХІ»»

Протокол від «29» серпня 2025 року № 1

Гарант програми д-р. істор. наук Борщевич В.Т.
(підпис) (прізвище та ініціали)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ОК 21 «ПАТРИСТИКА»

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 4	Галузь знань: В «Культура, мистецтво та гуманітарні науки» (шифр і назва)	Нормативна
	Напрямок підготовки: Бакалавр	
Змістових модулів – 2	Спеціальність: В «Богослов'я»	Рік підготовки
		4-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання: <u>ІНДРС.</u>	Освітній кваліфікаційний рівень: Бакалавр богослов'я	Семестр
Загальна кількість годин – 120		7
Годин під час циклу для денної форми навчання: аудиторних – 60, самостійної роботи студента – 60.	Освітній кваліфікаційний рівень: Бакалавр богослов'я	Лекції
		30
		Практичні, семінарські
		30 год.
		Самостійна робота
		60 год.
		Індивідуальні завдання: проєкт
Вид контролю		
		Іспит

2. МЕТА, ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Метою викладання навчальної дисципліни «Патристика» є формування у студентів цілісного розуміння духовної та інтелектуальної спадщини отців Церкви, їхнього внеску в богослов'я та культуру, а також уміння застосовувати патристичну традицію для сучасного богословського осмислення.

Основні завдання вивчення дисципліни «Патристика»:

- сформувати знання про історичні та культурні передумови виникнення патристичного богослов'я;
- ознайомити студентів з провідними постатями, творами та ідеями отців Церкви;
- розвинути вміння аналізувати богословські тексти у їхньому контексті;
- навчити студентів застосовувати патристичні ідеї для інтерпретації сучасних викликів Церкви;
- прищепити навички критичного мислення та роботи з духовною літературою;
- сприяти усвідомленню значення спадщини отців Церкви для сучасного розвитку християнських конфесій в Україні та світі.

Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна

Згідно з вимогами стандарту дисципліна забезпечує набуття студентами компетентностей

ОК21

Згідно з вимогами стандарту дисципліна забезпечує набуття студентами компетентностей:

-інтегральна(ІК) :Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі в галузі богослов'я.

-загальні (ЗК):

ЗК 02. Здатність зберігати та примножувати духовні, моральні, культурні, освітні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 05. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 06. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 08. Здатність працювати автономно.

ЗК 09. Здатність працювати в команді.

- *спеціальні фахові компетентності спеціальності (СФК):*

СК 2. Здатність визначати взаємодії та взаємозв'язки між богословськими традиціями, оцінювати суспільну і культурну роль богослов'я в історичному та сучасному контекстах.

СК 3. Здатність аналізувати й характеризувати усталені та нові богословські традиції, богослужбові та релігійно-правові практики.

СК 6. Здатність розпочинати і проводити діалог із виразниками різних богословських традицій та представниками суспільства.

СК 7. Здатність вести просвітницьку діяльність в галузі богослов'я.

Інтегративні кінцеві програмні результати навчання, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна:

ПРН 3. Набути навичок осмислення богословських питань у контексті викликів сучасності.

ПРН 8. Розуміти взаємозв'язки богословських традицій та їх роль в історичному і сучасному контексті.

ПРН 9. Розуміти специфіку усталених та нових богослужбових (літургійних), духовних (молитовних) та релігійно-правових практик богословських традицій.

ПРН 10. Аналізувати першоджерела та наукові праці, визначальні для оформлення богословських традицій.

Результати навчання

Знати:

- головні історичні етапи розвитку патристики;
- основних Отців Церкви та їхні ключові твори;
- зміст і значення основних догматів, сформованих у патристичну добу.

Уміти:

- аналізувати першоджерела патристичної літератури;
- визначати богословські ідеї у контексті їхнього історичного розвитку;
- співвідносити патристичні тексти з сучасними богословськими проблемами.

Набути навичок:

- критичного мислення у роботі з богословськими текстами;
- використання патристичного матеріалу в освітній і пастирській практиці;
- презентації результатів власних досліджень.

Критерії оцінювання навчання

Контроль знань здобувачів вищої освіти у Таврійському християнському інституті досягається системними підходами до оцінювання

та комплексністю застосування різних видів контролю (вихідного, поточного, підсумкового). Згідно з діючою в інституті системою комплексної діагностики знань студентів, з метою стимулювання планомірної та систематичної навчальної роботи, оцінка знань студентів здійснюється за 100-баловою системою.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль 1. Генеза християнського богослов'я у донікейську добу

Тема 1. Вступ до курсу «Патристика».

Предмет і завдання курсу. Методологія. Джерела патристики. Періодизація. Поняття «отці Церкви», «церковні письменники». Авторитет отців у богослов'ї.

Тема 2. Християнські мучеництва як джерело патристичної традиції.

Мученицькі акти: їхня літературна форма та богословський зміст. «Мучеництво Полікарпа». Образ мученика як свідка істини. Вплив мученицької традиції на становлення богослов'я.

Тема 3. Мужі апостольські.

Климент Римський, Ігнатій Антіохійський, Полікарп Смирнський. Їхні послання та значення для формування церковного вчення. «Дідаха».

Тема 4. Апологетика.

Причини появи апологій. Грецькі апологети (Юстин, Афінагор, Феофіл). Сирійські та латинські апологети (Татіан, Тертуліан, Лактанцій). Ідейний потенціал апологетичних творів.

Тема 5. Церковно-полемічна писемність II–III століть.

Боротьба з гностицизмом. Іринеї Ліонський «Проти ересей». Іпполіт Римський. Євсевій Кесарійський як історик. Кіпріан Карфагенський «Про єдність Церкви».

Тема 6. Александрійська школа.

Климент Александрійський: віра й гнозис. Ориген як тлумач Святого Письма і систематик.

Модуль 2. Класична та пізня патристика

Тема 7. Ориген і його спадщина.

Головні твори. Вчення про Бога, світ і спасіння. Апокатастасис. Подальша доля Оригенізму.

Тема 8. Тринітарні суперечки IV століття.

Аріанство. I Вселенський собор. Афанасій Александрійський.

Тема 9. Христологічні суперечки.

Аполлінарій Лаодикійський. Кирило Александрійський. Несторій і несторіанство. Халкидонський собор.

Тема 10. Каппадокійські отці.

Василій Великий, Григорій Назіанзін, Григорій Нисський. Їхнє богослов'я, антропологія та вплив.

Тема 11. Сирійська традиція.

Єфрем Сирін і його гімнографія. Нісібінська та Едеська школи. Мар Нарсай. Христологічні суперечки.

Тема 12. Августин Аврелій.

«Сповідь». Вчення про благодать і свободу. «Про град Божий». Філософія історії.

Тема 13. Псевдо-Діонісій Ареопагіт.

Апофатичне богослов'я. Вчення про ієрархії. Вплив на східну та західну традиції.

Тема 14. Пізня грецька патристика.

Максим Сповідник: догматика і містика. Іван Дамаскін: «Джерело знання» і полеміка проти іконоборства.

Тема 15. Патристика і сучасність.

Значення спадщини отців Церкви для сучасного православ'я, католицизму та протестантизму. Патристика в екуменічному діалозі та в розвитку християнських конфесій України й світу.

4. Структура навчальної дисципліни «Патристика»

Назва модулів і тем	Кількість годин (Денна форма)	Кількість годин (Заочна форма)
Модуль 1. Генеза християнського богослов'я у донікейську добу		
Тема 1. Вступ до курсу «Патристика».	4	4
Тема 2. Християнські мучеництва як джерело патристичної традиції.	4	
Тема 3. Мужі апостольські.	4	
Тема 4. Апологетика.	4	4
Тема 5. Церковно-полемічна писемність II–III століть.	4	
Тема 6. Александрійська школа.	4	
Разом за змістовним модулем 1	24	8
Модуль 2. Класична та пізня патристика		
Тема 7. Ориген і його спадщина.	4	4
Тема 8. Тринітарні суперечки IV століття.	4	
Тема 9. Христологічні суперечки.	4	
Тема 10. Каппадокійські отці.	4	
Тема 11. Сирійська традиція.	4	
Тема 12. Августин Аврелій.	4	4
Тема 13. Псевдо-Діонісій Ареопагіт.	4	
Тема 14. Пізня грецька патристика.	4	
Тема 15. Патристика і сучасність.	4	
Разом за змістовним модулем 2	36	8
Разом	60	16

5.Теми лекцій

№	Тема лекцій	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
Змістовий модуль 1. Генеза християнського богослов'я у донікейську добу			
1.	Тема 1. Вступ до курсу «Патристика».	2	2
2.	Тема 2. Християнські мучеництва як джерело патристичної традиції.	2	
3.	Тема 3. Мужі апостольські.	2	
4.	Тема 4. Апологетика.	2	2
5.	Тема 5. Церковно-полемічна писемність II–III століть.	2	
6.	Тема 6. Александрійська школа.	2	
Модуль 2. Класична та пізня патристика			
7.	Тема 7. Ориген і його спадщина.	2	2
8.	Тема 8. Тринітарні суперечки IV століття.	2	
9.	Тема 9. Христологічні суперечки.	2	
10.	Тема 10. Каппадокійські отці.	2	
11.	Тема 11. Сирійська традиція.	2	
12.	Тема 12. Августин Аврелій.	2	2
13.	Тема 13. Псевдо-Діонісій Ареопагіт.	2	
14.	Тема 14. Пізня грецька патристика.	2	
15.	Тема 15. Патристика і сучасність.	2	
	Всього	30	8

6. Теми практичних занять

№	Тема	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
Змістовий модуль 1.			
1.	Практичне заняття 1. «Дідахе» (Учення Дванадцяти Апостолів) та сучасна церковна практика	2	2
2.	Практичне заняття 2. «Мучеництво Полікарпа Смирнського та сучасні свідки віри»	2	
3.	Практичне заняття 3. «Мучеництво Перпетуї та Феліцитати»: жіноче свідчення віри	2	2
4.	Практичне заняття 4. Ігнатій Антіохійський — єдність Церкви і Євхаристія	2	
5.	Практичне заняття 5. Юстин Філософ — апологет у діалозі з культурою	2	2
6.	Практичне заняття 6. Іринеї Ліонський — «Проти єресей»	2	
7.	Практичне заняття 7. Климент Александрійський — віра і гнозис	2	
8.	Практичне заняття 8. Ориген — «Про начала» та екзегетика	2	
Змістовий модуль 2.			
9.	Практичне заняття 9. Афанасій Великий — «Про Воплочення»	2	
10.	Практичне заняття 10. Каппадокійці — богослов'я особи	2	
11.	Практичне заняття 11. Єфрем Сирін — гімнографія	2	
12.	Практичне заняття 12. Латинські отці IV ст. — Амвросій, Єронім, Іларій	2	
13.	Практичне заняття 13. Августин «Сповідь» (I–VIII)	2	2
14.	Практичне заняття 14. Августин «Сповідь» (IX–X), «Про град Божий», антипелагіанські твори	2	
15.	Презентація проєктів.	2	
	Всього	30	8

7. Самостійна робота

№	Тема	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
Змістовий модуль 1.			
1.	Практичне заняття 1. «Дідахе» (Учення Дванадцяти Апостолів) та сучасна церковна практика	3	5
2.	Практичне заняття 2. «Мучеництво Полікарпа Смирнського та сучасні свідки віри»	3	5
3.	Практичне заняття 3. «Мучеництво Перпетуї та Феліцитати»: жіноче свідчення віри	3	5
4.	Практичне заняття 4. Ігнатій Антіохійський — єдність Церкви і Євхаристія	3	5
5.	Практичне заняття 5. Юстин Філософ — апологет у діалозі з культурою	3	5
6.	Практичне заняття 6. Іринеї Ліонський — «Проти єресей»	3	5
7.	Практичне заняття 7. Климент Александрійський — віра і гнозис	3	5
8.	Практичне заняття 8. Ориген — «Про начала» та екзегетика	3	6
Змістовий модуль 2.			
9.	Практичне заняття 9. Афанасій Великий — «Про Воплочення»	3	6
10.	Практичне заняття 10. Каппадокійці — богослов'я особи	3	6
11.	Практичне заняття 11. Єфрем Сирін — гімнографія	4	6
12.	Практичне заняття 12. Латинські отці IV ст. — Амвросій, Єронім, Іларій	4	5
13.	Практичне заняття 13. Августин «Сповідь» (I–VIII)	4	15
14.	Практичне заняття 14. Августин «Сповідь» (IX–X), «Про град Божий», антипелагіанські твори	4	
15.	Робота над проектами.	14	25
	Всього	60	104

Примітка. Кількість годин в межах відповідної теми виокремлюється з самостійної роботи студентів на індивідуальне опрацювання першоджерел та перегляд додаткового відеоматеріалу.

8. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Проекти

1. Антологія «Голоси отців Церкви до сучасної громади»

- Студенти обирають по одному Отцеві Церкви (наприклад, Августин, Василій Великий, Афанасій, Іван Золотоустий, Ігнатій Антіохійський).
- Добирають кілька ключових уривків його творів.
- Пояснюють їх у сучасному контексті: як це може промовити до нашої парафії сьогодні (наприклад, про милосердя, мучеництво, соціальну справедливість, пастирське служіння).
- Результат — збірка у вигляді невеликої «антології коментарів» студентів.

2. Відеопроєкт «Отці Церкви відповідають на виклики сьогодення»

- Студенти готують короткі відео (3–5 хвилин), де презентують думку певного Отця Церкви про сучасну тему:
 - Василій Великий про екологію та відповідальність за творіння.
 - Іван Золотоустий про багатство і бідність.
 - Августин про людське серце та залежності.
 - Тертуліан про мучеництво й переслідування в ХХ–ХХІ ст.
- Можна оформити як «інтерв'ю з Отцем Церкви».

3. Проєкт «Патристична проповідь для ХХІ століття»

- Студенти пишуть невелику проповідь (5–7 хвилин) на сучасну тему, але в стилі обраного Отця Церкви (з використанням цитат, аргументації, біблійних образів).
- Потім вони виголошують її на занятті.
- Це дозволяє одночасно освоїти і риторику, і богослов'я отців.

4. Порівняльний есей «Слово Отця Церкви — слово Церкви сьогодні»

- Студент бере тему (наприклад, «Церква і держава», «Бідність і милосердя», «Мучеництво», «Природа Церкви»).
- Порівнює позицію одного Отця Церкви з офіційними документами сучасних церков (катехизм, соціальні послання, рішення соборів, звернення предстоятелів).
- Результат — аналітична робота з актуальним богословським звучанням.

5. Духовний щоденник «Читаючи Отців»

- Протягом семестру студент веде щоденник: після кожного прочитаного уривку пише коротке осмислення — як це стосується його/її власного духовного життя або громади.

- Підсумковий проєкт — рефлексивний текст (10–12 сторінок) з «плодами» цього читання.
- Це поєднання академічного і духовного виміру.

9. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Словесний, пояснювально-демонстраційний, метод проблемного викладання, самонавчання, проблемно-орієнтоване навчання, метод кейсів конкретних ситуацій, візуалізація, вивчення та аналіз прикладного матеріалу, аналіз та синтез інформації, функціонально-структурного аналізу, порівняння та зіставлення.

10. МЕТОДИ ТА ФОРМИ КОНТРОЛЮ, РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ, ОЦІНЮВАННЯ

ВИДИ КОНТРОЛЮ ТА СИСТЕМА НАКОПИЧЕННЯ БАЛІВ

Студент може набрати максимально **100 балів** за результатами вивчення дисципліни.

1. Практичні заняття — 60 балів

Кількість практичних занять: **14**

Максимум за одне заняття: **до 4–5 балів (у сумі 60)**

Розподіл:

- 10 занять × **4 бали** = 40 балів
- 4 заняття × **5 балів** = 20 балів

Разом: 60 балів

(Кожне практичне заняття — до 4–5 балів залежно від складності.)

Критерії оцінювання практичних

1. Виступ на занятті (0–3 бали)

- **3 бали** — глибокий аналіз джерела, точні цитати, логічні висновки.
- **2 бали** — задовільний рівень, але частина питань розкрита поверхово.
- **1 бал** — мінімальна підготовка, переказ без аналізу.
- **0 балів** — відсутність підготовки.

2. Участь у дискусії (0–1 бал)

- **1 бал** — активна участь, конструктивні коментарі.
- **0 балів** — відсутність участі.

3. Робота з джерелами (0–1 додатковий бал)

(цей бал застосовується лише до занять, де практичне завдання передбачене завчасно)

Приклади:

- підготовлені конспекти;
- коротке есе (1–2 стор.);
- аналітична схема або міні-презентація.

4. Використання паралелей (0–1 бал)

(за потреби, залежно від заняття)

- наведення історико-культурних або літургійних паралелей;
- порівняння з іншими джерелами патристики.

2. Підсумковий проєкт — 10 балів

Студент обирає одну тему зі списку кафедри (або погоджує власну) та готує:

- письмову роботу (5–7 сторінок) або презентацію на 10–12 хвилин;
- аналіз одного патристичного тексту (обов'язково з цитатами);
- порівняння із загальною лінією розвитку богослов'я.

Критерії оцінювання проєкту

- **Глибина аналізу джерела** — 4 бали
- **Структура та аргументація** — 3 бали
- **Наукова мова, посилання на літературу** — 2 бали
- **Оформлення, дотримання вимог** — 1 бал

Разом: 10 балів

3. Іспит — 30 балів

Форма: письмові відповіді на:

- **2 теоретичні питання** (по 10 балів),
- **1 аналіз тексту з патристичного джерела** (10 балів).

Критерії оцінювання іспиту

1. Теоретичні питання (по 10 балів)

- **8–10 балів** — повна відповідь, вірна термінологія, цитати або згадка джерел.
- **5–7 балів** — більшість питань розкрита, але є прогалини.
- **3–4 бали** — поверхово, частково неправильно.
- **0–2 бали** — мінімум або відсутність змісту.

2. Аналіз тексту (10 балів)

- виділення богословських акцентів;
- контекст твору;
- лаконічні висновки.

ПІДСУМКОВИЙ РОЗПОДІЛ БАЛІВ

Вид контролю	Макс. балів
Практичні заняття	60
Підсумковий проєкт	10
Іспит	30
Усього	100

11. Список запитань до кінцевого контролю

1. Предмет і завдання курсу «Патристика». Які основні методи дослідження патристичного матеріалу?
2. Критерії поняття «отець Церкви» та відмінність між «отцями» й «церковними письменниками».
3. Періодизація патристичної доби: основні етапи та їхня характеристика.
4. Роль мученицьких актів у становленні ранньої богословської традиції.
5. Богословське значення «Мучеництва Полікарпа».
6. Жанрові особливості християнських мученицьких текстів II–III ст.
7. Климент Римський та його внесок у розвиток церковної еклезиології.
8. Ігнатій Антіохійський: вчення про єпископа та єдність Церкви.
9. Полікарп Смирнський: особливості його послання та церковного авторитету.
10. «Дідахе»: структура тексту та його значення у формуванні християнської практики.
11. Розуміння літургії (Хрещення та Євхаристії) в «Дідахе».
12. «Два шляхи» в «Дідахе»: моральний і богословський вимір.
13. Походження християнської апологетики та її завдання в II столітті.
14. Юстин Філософ: діалог християнства з античною філософією.
15. Поняття «зерна Логосу» в богослов'ї Юстина.
16. Афінагор та Феофіл: ключові аргументи грецької апологетики.
17. Тертуліан і Лактанцій: внесок латинських апологетів у розвиток богослов'я.
18. Гностицизм: його основні риси та загроза для ранньої Церкви.
19. Іринея Ліонський і його полеміка з гностицизмом у творі «Проти ересей».
20. Поняття «правило віри» у Іринея Ліонського.
21. Александрійська богословська школа: метод і особливості.
22. Климент Александрійський: співвідношення віри та гнозису.
23. «Педагог» Климента: розуміння християнської моралі й виховання.
24. Ориген як тлумач Святого Письма: структура його екзегетичного методу.
25. Три рівні тлумачення Писання в Оригена.
26. Основні ідеї «Про начала» (De principiis).
27. Розуміння свободи волі в Оригена.

28. Вчення про апокатастасис і причини суперечливості оригенізму.
29. Подальша доля оригенізму в Церкві.
30. Значення Александрійської школи для розвитку тринітарного й христологічного богослов'я.
31. Передумови тринітарних суперечок IV століття.
32. Аріанство: основні положення та богословська небезпека.
33. Рішення I Вселенського собору: символ віри та його значення.
34. Афанасій Александрійський і його вчення про Воплочення.
35. Чому, згідно з Афанасієм, Бог мав стати людиною?
36. Полеміка Афанасія з аріанами.
37. Передумови та причини христологічних суперечок.
38. Аполлінарій Лаодикійський: основні ідеї та їх оцінка Церквою.
39. Кирило Александрійський і його роль у боротьбі з несторіанством.
40. Несторій: його позиція й причини засудження.
41. Халкидонський собор і його христологічна формула.
42. Василій Великий: внесок у тринітарне богослов'я.
43. Григорій Богослов: богословські орієнтири «П'яти богословських слів».
44. Григорій Ниський: антропологія й розвиток вчення про особу.
45. Відмінність між поняттями «особа» (іпостась) та «природа» у каппадокійців.
46. Значення каппадокійців для формування догматичної мови християнства.
47. Сирійська традиція: особливості духовності та поезики.
48. Мар Нарсай та Едеська/Нісібінська школи.
49. Єфрем Сирін: основні риси його гімнографії та богослов'я.
50. Біблійні образи в гімнах Єфрема.
51. Латинська традиція IV століття: Амвросій Медіоланський та його моральне вчення.
52. Єронім і значення перекладу Біблії (Вульгати) для християнського Заходу.
53. Іларій Пиктавійський та розвиток латинського вчення про Трійцю.
54. Життя Августина і його шлях навернення.
55. Основні ідеї перших книг «Сповіді» Августина.
56. Августин про пам'ять і час.
57. Анти-пелагіанське вчення Августина: благодать, свобода волі, первородний гріх.
58. «Про град Божий»: дві реальності — «град Божий» та «град земний».
59. Псевдо-Діонісій Ареопагіт: апофатичне богослов'я та вчення про ієрархії.
60. Максим Сповідник та Іван Дамаскін: їхня роль у завершенні класичної патристичної традиції.

Зарахування дисципліни студенту проводиться відповідно до загальної кількості накопичених ним балів і здійснюється за 100 бальною шкалою та за шкалою ECTS Таблиці 1.

Таблиця 1

Шкала оцінювання та ECTS

За шкалою ECTS	За шкалою (університету)	За національною шкалою	
		Екзамен	Залік
A	90-100 (відмінно)	5 (відмінно)	Зараховано
B	85-89 (дуже добре)	4 (добре)	
C	75-84 (добре)		
D	70-74 (задовільно)	3 (задовільно)	
E	60-69 (достатньо)		
FX	35-59 (незадовільно – з можливістю повторного складання)	2 (незадовільно)	Не зараховано
X	1-34 (незадовільно -з обов'язковим повторним курсом)		

Вихідні навички

- критичного мислення у роботі з богословськими текстами;
- використання патристичного матеріалу в освітній і пастирській практиці;
- презентації результатів власних досліджень.

Політика курсу: обов'язкове дотримання академічної доброчесності студентами згідно Положення Інституту, а саме:

- самостійне виконання всіх видів робіт, завдань, форм контролю, передбачених робочою програмою даної навчальної дисципліни;
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Бали за будь який вид навчальної діяльності можуть бути зняті за умов порушення студентом академічної доброчесності, за плагіат та пропуск терміну здачі.

12. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Навчальна література (підручники, посібники та методичні вказівки)

До навчального забезпечення курсу входять тексти, що становлять основу для систематичного вивчення патристичної спадщини. Це переклади першоджерел, аналітичні дослідження, довідкова література та методичні матеріали, розроблені кафедрою.

Вони забезпечують студентам можливість:

- опрацювати твори отців Церкви у сучасних українських перекладах;
- засвоїти основні богословські концепти ранньої та класичної патристики;
- користуватися структурованими конспектами лекцій, тестовими тренажерами, методичними рекомендаціями до практичних занять і підготовки до іспиту.

Ці матеріали становлять те ядро, навколо якого вибудовується навчальний процес: вони дають орієнтири, відкривають шлях до читання текстів, що зберігають подих перших століть Церкви.

Мультимедійний лекційний матеріал

До мультимедійного забезпечення входять:

- презентації лекцій (структуровані за темами курсу);
- цифрові схеми та діаграми (генеалогія єресей, структура христологічних і тринітарних суперечок, школи богословської думки);
- ілюстрації та карти (географія раннього християнства, осередки переслідувань, місця діяльності апологетів);
- уривки з документальних фільмів та аудіоматеріалів (читання патристичних текстів, коментарі фахівців).

Мультимедіа забезпечує наочність і допомагає студентам тримати в полі зору складні богословські процеси, що розгорталися століттями.

Дидактичний та демонстраційний матеріал

До цієї групи входять засоби, що супроводжують практичне опрацювання курсу:

- тематичні **плакати** (структури соборів, схема «Два шляхи» в «Дідахе», богословські моделі Отців);
- **схеми та таблиці** (розвиток догматів, етапи становлення канону);
- **робочі зошити** із завданнями, фрагментами текстів, питаннями для аналізу;
- **оригінальні тексти й уривки першоджерел.**

13. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

А. Основна

1. Апологети: збірка писань древніх християнських апологетів у перекладі українською мовою / під. ред. Святійшого Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета. — К.: Видавничий відділ УПЦ Київського Патріархату, 2010. — 590 с. — Режим доступу: <https://parafia.org.ua/biblioteka/svyatoottsivski-tvory/apolohety/>
2. Апостольські мужі: збірка писань мужів апостольських у перекладі українською мовою викладачів та аспірантів Київської православної богословської академії / під ред. Святійшого Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета; [автор вступу та передмов до книг прот. Олександр Трофимлюк]. — К.: Видавничий відділ УПЦ Київського Патріархату, 2010. — 304 с. Режим доступу: <https://parafia.org.ua/biblioteka/svyatoottsivski-tvory/apostolski-muzhi/>
3. Апостольські постанови / Київська православна богословська академія УПЦ Київського Патріархату; пер. укр. мовою єп. Епіфанія (Думенка). — К.: Видавничий відділ УПЦ Київського Патріархату, 2011. — 282 с. Режим доступу: <https://parafia.org.ua/biblioteka/svyatoottsivski-tvory/apostolski-postanovy/>
4. Ранні Отці Церкви: Антологія / ред. Марія Горяча (витоки християнства, 1: Джерела, 1): Львів: Видавництво УКУ, 2015. — 512 с.
5. Святий Августин. Сповідь / Пер. з латини Ю. Мушака: Львів: Свічадо, 2008. — 365 с.

Б. Базова

1. Вилкен Л. Роберт. У пошуках обличчя Божого. Введення у богослов'я ранньої Церкви / пер. з англ., наук. ред. Тарас Тимо (Витоки християнства, 2: Дослідження, 1). — Львів: Видавництво УКУ, 2015. — 320 с.
2. Гілл Д. Історія християнства. — К.: Темпора, 2010. — 560 с.
3. Гофманн Йоганнес. Історія ранньої Церкви: найважливіші аспекти / пер. з нім. Олега Конкевича за ред. Олександра Петринка і Андрія Михалейка. — Львів: Видавництво УКУ, 2019. — 244 с.
4. Клеман О. Джерела ранньохристиянської містики / пер. з франц., гр. і лат. Олексій Панич; наук. Ред. Марі Горача (Витоки християнства, 6: Дослідження, 4). — Львів: Видавництво УКУ, 2020. — 404 с.
5. Лаба В., д-р, проф. Патрологія: Життя, письма і вчення Отців Церкви. — Львів: Свічадо, 1998. 552 с.
6. Санніков С.В. Огляд історії християнства. — К.: Самміт-Книга, 2007. — 720с.
7. Татаркевич В. Антична і середньовічна філософія / Історія філософії. Том 1. — Львів: Свічадо, 2006. — 456 с.
8. Фірігос А. Вступ до історії патристичної та візантійської філософії: Він початків християнства до іконоборства. — Львів: Видавництво УКУ, 2017. — 280 с.